16/06/2019

Η Κύπρια που διασώζει τους ανεκτίμητους θησαυρούς της Ορθοδοξίας

/ Ορθόδοξες Προβολές

«Έσωσε» μια πολύτιμη βυζαντινή λειψανοθήκη με τμήματα λειψάνων του Αγίου Μάμαντα και αγίων και οσίων. Ο λόγος για την ιστορικό τέχνης και εκτιμήτρια έργων, Μαρία Παφίτη, που αποδείχθηκε για άλλη μια φορά πολύτιμη, καθώς εντόπισε στη Γερμανία το σπάνιο θρησκευτικό κειμήλιο που κλάπηκε από τον Ναό του Αγίου Μάμαντα της Μητρόπολης Μόρφου στην κατεχόμενη Κύπρο και χάρη στις ενέργειές της το αντικείμενο αποσύρθηκε από τη δημοπρασία της 12ης Απριλίου στο Ντίσελντορφ.

Μαζί με εκπροσώπους της κυπριακής κυβέρνησης και της Μητρόπολης Μόρφου βρέθηκε πρόσφατα στον οίκο δημοπρασιών και πήρε την ξύλινη λειψανοθήκη, που χρονολογείται στα 1835, με το πολύτιμο περιεχόμενο. Η υποδοχή του κειμηλίου, στην Ευρύχου, έδρα σήμερα της Μητρόπολης Μόρφου, έγινε μέσα σε κλίμα συγκίνησης και κατάνυξης. Αυτή δεν ήταν η πρώτη φορά που η Μαρία Παφίτη βοήθησε ώστε να επαναπατριστούν θρησκευτικοί θησαυροί στη μαρτυρική Μεγαλόνησο.

Τον Απρίλιο του 2018 επέστρεψε στην Κύπρο το ψηφιδωτό του Απόστολου Ανδρέα από την εκκλησία της Παναγίας Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη της Καρπασίας, που χρονολογείται στον 6ο μ.Χ. και αποτελεί μνημείο της παγκόσμιας πολιτιστικής

κληρονομιάς, για τον επιπλέον λόγο ότι «επέζησε» της εικονομαχίας (726-843 μ.Χ.). «Αγαπώ την πατρίδα μου και είμαι χαρούμενη όταν βοηθώ να επιστρέφουν τα κειμήλια που έφυγαν κατά την τουρκική εισβολή και κατοχή.

Καθένας στη θέση μου θα έκανε το ίδιο, πιστεύω» λέει στο «Εθνος της Κυριακής» η Μαρία Παφίτη, γνωστή στην Κύπρο και ως… Λάρα Κροφτ, επειδή «μπαινοβγαίνει» -νοερά, φυσικά- στα σαλόνια των τσάρων, στις σπηλιές των πρώτων χριστιανών, στα ανάκτορα του Βυζαντίου και στα ασκηταριά του Μεσαίωνα. Εκεί αναζητά πληροφορίες για πολύτιμες εικόνες, εκκλησιαστικά σκεύη, βιβλία και χειρόγραφα, θησαυρούς που σήκωσαν οι αρχαιοκάπηλοι εκμεταλλευόμενοι τα ταραγμένα χρόνια μετά το 1974.

Ξεκίνησε τις σπουδές της στην Κύπρο και έκανε δύο μεταπτυχιακά στο Λονδίνο, πάνω στη βυζαντινή τέχνη. Εργάστηκε στην Tate Modern και αργότερα ως επικεφαλής στο τμήμα των εικόνων του οίκου δημοπρασιών Christie´s. Πριν από μερικά χρόνια, ωστόσο, αποφάσισε να επιστρέψει στην Κύπρο και πλέον έχει δικό της γραφείο στη Λευκωσία ως εκτιμήτρια έργων τέχνης, κυρίως της βυζαντινής και της πρώιμης περιόδου του Ελ Γκρέκο, στις οποίες έχει ειδικευτεί.

Ο αγώνας για την επιστροφή

Για τη δημοπρασία της λειψανοθήκη του Αγίου Μάμαντα ενημερώθηκε μόλις μία ώρα πριν αυτή γίνει, στις 12 Απριλίου, στο Hargesheimer Kunstauktionen στο Ντίσελντορφ. Ο αρχιμανδρίτης Φώτιος της τηλεφώνησε και αμέσως εκείνη επικοινώνησε με τον Κύπριο πρέσβη στο Βερολίνο, Ανδρέα Χατζηχρυσάνθου. Η καγκελαρία απέρριψε το αίτημα της Κύπρου να αποσυρθεί το αντικείμενο, με το αιτιολογικό ότι δεν υπήρχε φωτογραφική τεκμηρίωση και η δημοπρασία προχωρούσε κανονικά. Η Μαρία Παφίτη βρήκε έναν γνωστό της dealer που ήταν παρών στον χώρο, ο οποίος την ενημέρωσε ότι το ενδιαφέρον για το αντικείμενο που είχε αριθμό 485 ήταν μεγάλο. Εκείνη δεν έχασε χρόνο. Εστειλε mail στη Σούζαν Χαργκεσάιμερ, ιδιοκτήτρια του οίκου δημοπρασιών, η οποία και συμφώνησε να αποσυρθεί η λειψανοθήκη από τη διαδικασία.

«Σε μας έφτασε από τον κληρονόμο ενός συλλέκτη εικόνων στη Βόρεια Γερμανία, ο οποίος όμως δεν μπόρεσε να εντοπίσει τη διαδρομή της λειψανοθήκης στη Γερμανία, λόγω έλλειψης σχετικών αποδεικτικών στοιχείων» δήλωσε στο «Εθνος της Κυριακής» η Σούζαν Χαργκεσάιμερ, που μαζί με τον σύζυγό της, Φρανκ, αγόρασαν το αντικείμενο και το δώρισαν στη Μητρόπολη της Μόρφου. Το ζεύγος Χαργκεσάιμερ δεν ζήτησε κανένα οικονομικό αντάλλαγμα, αρνήθηκε ωστόσο να αποκαλύψει πόσα χρήματα έδωσε για την απόκτησή του.

«Χτυπήματα» έως 30.000 ευρώ

Στον επίσημο κατάλογο της δημοπρασίας η βυζαντινή λειψανοθήκη εκτιμήθηκε στα 400 ευρώ, πληροφορίες μας αναφέρουν ότι υπήρξαν τουλάχιστον 10 ενδιαφερόμενοι, κάποιοι από τους οποίους έδιναν μέχρι και 30.000€. Η αξία της λειψανοθήκης έγκειται κυρίως στο πολύτιμο περιεχόμενό της. Σε αυτήν φυλάσσονται τμήματα λειψάνων του Αγίου Μάμαντα του Μυροβλήτου αλλά και του Αγίου Παντελεήμονα του Ιαματικού, του Αγίου Ιερομάρτυρος Χαραλάμπους, του Οσίου Νεοφύτου του Εγκλείστου, του Αγίου Τρύφωνος, του Αποστόλου Φιλίππου, του Μιχαήλ Επισκόπου Συνάδων, του Νεομάρτυρα Πολυδώρου του Κύπριου, του Οσίου Θεοφόρου πατρός Ιωάννου του Λαμπαδιστού. Το κειμήλιο είναι ξύλινο, σε σχήμα βιβλίου, καλυμμένο εξωτερικά με δέρμα. Εσωτερικά έχει μια μεταλλική πλάκα με ενδιάμεσα κενά, μέσα στα οποία είναι τεμάχια λειψάνων. Ο μητροπολίτης Μόρφου, Νεόφυτος, αποκάλυψε ότι στον Ιερό Ναό του Αγίου Μάμαντα υπήρχαν τρεις λειψανοθήκες και το 2003, όταν επέστρεψε μαζί με ιερείς, βρήκε μόνο μία, την πιο μικρή, και μάλιστα άδεια. Σε εξέλιξη βρίσκεται μεγάλη προσπάθεια των κυπριακών Αρχών για τον εντοπισμό της τρίτης και ήδη... σαρώνονται οι κατάλογοι των οίκων δημοπρασιών ανά τον κόσμο, με στόχευση σε κάποιους συγκεκριμένους.

Ο επαναπατρισμός του ψηφιδωτού της Παναγίας Κανακαριάς

Η ιστορικός τέχνης και εκτιμήτρια έργων, Μαρία Παφίτη, νιώθει υπερήφανη και δικαιωμένη που κατάφερε να ολοκληρωθεί με επιτυχία ο επαναπατρισμός της πολύτιμης βυζαντινής λειψανοθήκης με τμήματα λειψάνων του Αγίου Μάμαντα και αγίων και οσίων. Αλλά θεωρεί ως σημαντικότερη στιγμή στην καριέρα της την επιστροφή τον Απρίλιο του 2018 -έπειτα από έναν αγώνα 4 χρόνων που έδωσε- του κλεμμένου ψηφιδωτού του Αποστόλου Ανδρέα από την εκκλησία της Παναγίας Κανακαριάς, το οποίο εκτίθεται σήμερα στο Βυζαντινό Μουσείο Λευκωσίας.

«Ο ψηφιδωτός διάκοσμος της Παναγίας Κανακαριάς στην Καρπασία, που χρονολογείται στις αρχές του 6ου μ.Χ. αιώνα, έχει τεράστια σημασία για την

παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, καθώς είναι ένα από τα ελάχιστα έργα χριστιανικής τέχνης που γλίτωσαν από την Εικονομαχία, προσφέροντας έτσι σημαντικές πληροφορίες για την απεικόνιση των θείων προσώπων κατά την πρώιμη βυζαντινή εποχή» μας εξηγεί. Η αξία του ήταν σημαντική από παλιά και το Πανεπιστήμιο του Χάρ – βαρντ επέλεξε αυτή την εκκλησία για να τη μελετήσει και να τη συντηρήσει. Η μελέτη εκείνη του 1970, που περιείχε και πλήθος φωτογραφιών, αποτέλεσε τον οδηγό για τον επαναπατρισμό του ψηφιδωτού, που φιλοτεχνήθηκε από Κύπριους καλλιτέχνες την περίοδο 526- 530 μ.Χ.

Σύμφωνα με τους ιστορικούς τέχνης, το ψηφιδωτό της Παναγίας Κανακαριάς (στο οποίο η Παναγία ένθρονη κρατά τον Χριστό, όχι ως βρέφος, αλλά ως μικρό αγόρι), μαζί με εκείνο της Παναγίας Αγγελόκτιστης στο Κίτι, της Μεταμόρφωσης του Σινά και αυτά της Ραβέννας, προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για τη βυζαντινή τέχνη πριν από τον 8ο αιώνα. Η Κανακαριά έπεσε στα χέρια των Τούρκων το 1974, ωστόσο οι κάτοικοί της εκτοπίστηκαν δύο χρόνια αργότερα. Αυτόπτες μάρτυρες ανέφεραν ότι μεγάλα φορτηγά άδειασαν την εκκλησία της Παναγίας από τους θησαυρούς της. Οπως προέκυψε, οι ιερόσυλοι αποκόλλησαν τα ψηφιδωτά χρησιμοποιώντας υφάσματα και στη συνέχεια τα έβαλαν σε κορνίζες. Ετσι τα πουλούσαν.

«Ο άνθρωπος που οργάνωσε τη λεηλασία ήταν ο Τούρκος Αϊντίν Ντικμέν, που ζούσε στο Μόναχο» αναφέρει η Μαρία Παφίτου. Τα πρώτα σπαράγματα των ψηφιδωτών της Παναγίας Κανακαριάς επέστρεψαν στην Κύπρο το 1984. Είχαν εντοπιστεί από τον Ελληνα έμπορο τέχνης, Γιάννη Πετσόπουλο, ο οποίος επισκέφθηκε τον Αϊντίν Ντικμέν, ενώ άλλα τέσσερα κομμάτια επέστρεψαν το 1991 από την Ινδιανάπολη των ΗΠΑ.

Η Δικαστική διαμάχη

Είχε προηγηθεί πολύχρονη δικαστική διαμάχη της Κυπριακής Δημοκρατίας και της ιδιοκτήτριας γκαλερί, Πεγκ Γκόλντμπεργκ, η οποία αγόρασε τα ψηφιδωτά από Ολλανδό αρχαιοκάπηλο αντί του ποσού του 1.080.000 δολαρίων και τα πουλούσε στο Μουσείο Πολ Γκετί στην Καλιφ ό ρ ν ι α γ ι α 20.000.000 δολάρια. Το 2013 το Εφετείο του Μονάχου αποφάσισε να επιστραφούν στην Κύπρο 173 έργα τέχνης που βρέθηκαν στην κατοχή του Ντικμέν, ανάμεσά τους και το ψηφιδωτό του Αποστόλου Θωμά από την Παναγία Κανακαριάς. Το 2014 ένας Ευρωπαίος συλλέκτης ζήτησε από τη Μαρία Παφίτη να εκτιμήσει τα έργα μιας συλλογής που είχε αγοράσει το 2010, ανάμεσά τους και το ψηφιδωτό του Αποστόλου Ανδρέα. Η έρευνα οδήγησε και πάλι στον Αϊντίν Ντικμέν, ο οποίος φέρεται να το είχε πουλήσει πριν από το 1991. Ο έμπορος δέχτηκε να το επιστρέψει ζητώντας ένα συμβολικό ποσό 50.000 ευρώ, το οποίο όμως μαζί με τα έξοδα μεταφοράς και

συντήρησης έφτασε στα 64.000 ευρώ. Το ποσό πλήρωσαν δύο επιφανείς Κύπριοι επιχειρηματίες, ο φαρμακοβιομήχανος Ανδρέας Πίττας και ο ιδιοκτήτης επενδυτικής εταιρείας στη Νέα Υόρκη, Ρόης Πογιατζής. «Η πληρωμή για την αποδέσμευση και επιδιόρθωση του ψηφιδωτού έγινε με μεγάλη χαρά από μας. Ακόμη ένα λαμπρό κομμάτι της κυπριακής πολιτισμικής και χριστιανικής παρακαταθήκης επανέρχεται τελικά στην πατρίδα του» δήλωσε κατά την τελετή παράδοσης ο Ανδρέας Πίττας.

Πηγή: www.ethnos.gr / Μαρία Ριτζαλέου